

Veliko istraživanje Darka Hudelista

ČETIRI GODINE PONTIFIKATA SVETOG OCA FRANJE

ŠTO JE JORGE MARIO BERGOGLIO DONIO HRVATSKIM VJERNICIMA I NEVJERNICIMA (2. DIO)

PAPA FRANJO NEĆE PROGLASITI STEPINCA SVETIM?

“On će odugovlačiti proces i možda prepustiti odluku idućem papi. Ako procijeni da bi kanonizacija mogla izazvati još veće sukobe sa Srpskom pravoslavnom crkvom, neće se usuditi donijeti konačnu odluku”

PIŠE DARKO HUDELIST | SNIMKE ARHIVA HANZA MEDIJE

Većina ljudi s kojima sam u proteklih tjedan dana razmijenio mišljenja procjenjuje da kardinal bl. Alojzije Stepinac neće biti kanoniziran za aktualnoga pontifikata pape Franje. Jedan

vrlo dobro upućeni insajder iz vatikanskih redova rekao mi je: - Ja mislim da ovaj papa neće presjeći, on će to odugovlačiti. Preuzeo je na sebe dosta riskantan potez, stvari su se jako zaoštrile, i sad - što god odluči, izazvat će vruga. Mislim da je on sve više svjestan toga. Ako procijeni da bi moglo doći do još većih sukoba između dviju crkava, neće se usuditi odlučiti da ili ne. On jest hrabar u mnogo toga, ali ovo bi sad više bila politička nego crkvena hrabrost. Mene bi ugodno iznenadilo kad bi donio odluku - ovakvu ili onakvu. U svakom slučaju, nepredvidljiv je, ima svoj stil...

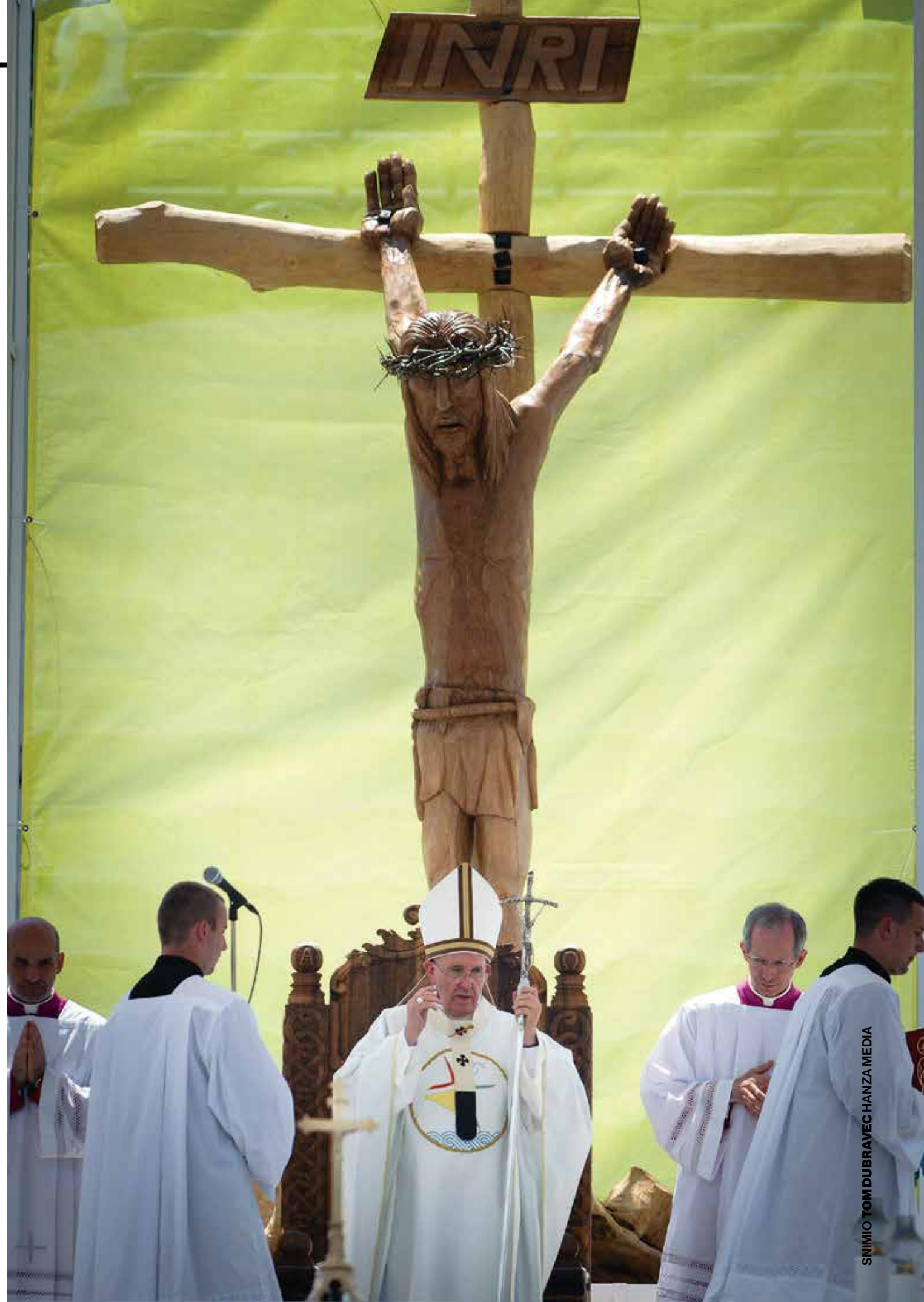
NIŠTA ZAJEDNIČKO Ni nekadašnji (posljednji) ambasador SFRJ pri Svetoj Stolici

Ivica Maštruko ne vjeruje da bi do kanonizacije moglo doći u najskorije vrijeme. On ovako predviđa razvoj događaja: - Papi nije stalo da izaziva dalje konfrontacije, on će vjerojatno odgoditi Stepinčevu kanonizaciju. A što se Mješovite komisije tiče, tu zajedničkih stavova neće biti, osim što će se obje strane usuglasiti oko ocjene neprihvatljivih postupaka vlasti u izricanju presude Stepincu 1946. I jedni i drugi ostat će ukotvljeni na svojim pozicijama.

Pater Bono Zvonimir Šagi, kojega sam nedavno posjetio u kapucinskom samostanu u Varaždinu, čvrsto je uvjeren u Stepinčevu kanonizaciju - kad-tad, pa makar i u malo udaljenijoj budućnosti - ali je svjestan toga da papa Franjo, nakon što ga Mješovita komisija upozna sa svojim stajalištima, može sa svojom odlukom otežati, kako mi je rekao, “unedogled”.

I neki drugi važni insajderi daju mi signale da je malo vjerojatno da bi u neko skoro vrijeme moglo doći do Stepinčeve kanonizacije, a pritom upozoravaju i na činjenicu da rad Mješovite komisije ne može biti kvalitetno obav-

Globusov novinar Darko Hudelist u nastavku teksta o papi Franji, u povodu četvrte obljetnice njegova pontifikata, posvetio se najosjetljivijem pitanju koje zaokuplja katoličke vjernike u Hrvatskoj, ali i one koji ne vjeruju - kad će Sveti Otac proglasiti blaženoga Alojzija Stepinca svetim. U razgovoru s nekoliko uglednih i vrlo dobro obaviještenih ljudi - iz Katoličke crkve, znanstvene zajednice, visoke diplomacije i medija - doznao je razloge, ponajprije političke, zbog kojih kanonizacija hrvatskoga kardinala ne ide očekivanim tempom i zbog kojih bi taj proces čak mogao biti “zamrznut”. Uz to, Hudelist iznosi na svjetlo dana i neke, javnosti nepoznate, izvanredno važne činjenice - otkrivene vlastitim istraživanjima u beogradskim arhivima - o višedesetljetnim nastojanjima srpske nacionalističke intelektualne elite i vrha Srpske pravoslavne crkve da Alojzija Stepinca prikažu kao ratnog neprijatelja Srba.

SNIMIO TOM DUBRAVEC HANZA MEDIA

ljen unutar godinu dana (to prije što će se članovi Komisije tek u travnju o. g. suočiti s nekim konkretnim povijesnim dokumentima, vezanim za Stepinčev slučaj).

Ukratko, stječe se dojam da bi se i u slučaju kanonizacije bl. Alojzija Stepinca vrlo lako mogao ponoviti tzv. model Medugorje. Prisjetimo se: Vatikan je i oko toga spornog pitanja također bio (još 2010.) osnovao mješovitu komisiju, sastavljenu od hrvatskih biskupa i vatikanskih premeta (na njezinu je čelu bio kardinal Camillo Ruini, a od hrvatskih biskupa u njoj su sudjelovali kardinali Josip Bozanić i Vinko Puljić); ta je komisija nakon trogodišnjeg rada predala svoje izvješće, negdje 2014., Kongregaciji za nauk vjere, ali Franjo nakon toga nije o Medugorju rekao ni "a". Imenovao je, dođue, jednoga poljskog biskupa (Henryka Hosera) kao svoga posebnog izaslanika za Medugorje, ali on je zadužen samo za pastoralno, a ne i doktrinarno sredivanje stanja u tom, i kod hrvatskih i katolika iz cijeloga svijeta, vrlo popularnom svetištu.

PREVELIKA OČEKIVANJA Čini se da je papa Franjo zagrizao prekrupan zalogaj kad je, nakon što mu je patrijarh Srpske pravoslavne crkve Irinej 30. travnja 2014. poslao pismo sa zamolbom da se pitanje kanonizacije kardinala Stepinca skine s dnevnog reda, poslao pismo u kojem ga moli da se kanonizacija kardinala Stepinca skine s dnevnog reda, a naredio Državnom tajništvu da od Kongregacije za kauzu svetih zatraži zastoju u proceduri rečene kanonizacije. Odnosno, kad je potkraj te godine donio odluku o formiranju zajedničkog povjerenstva (komisije) koja bi trebala svestrano razmotriti cijeli taj slučaj i predložiti mu kako da postupi.

Komisija je sada negdje na pola puta u svom radu. Sredinom veljače održala je sjednicu (treću) u Novom Sadu, gdje joj je domaćin bio episkop bački dr. Irinej (Bulović), a u pripremi je njezin četvrti sastanak, u Požegi 21. i 22. travnja (na temu "Odnos nadbiskupa Stepinca prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi od 1941. do 1945. godine"), gdje će domaćin biti požeški biskup mons. dr. Antun Škvorčević. Neposredno nakon toga slijedi Podgorica, gdje će domaćin Mješovitome povjerenstvu biti mitropolit crnogorsko-primorski Amfilohije (Radović).

Sastanak u Požegi bit će važan i utoliko što će se na njemu prvi put razmatrati i neki konkretni papiri, tj. dokumenti. Najzanimljiviji (i najintrigantniji) bit će oni iz arhiva pape Pija XII., koje su zatražili srpski (pravoslavni) članovi Komisije. A na stolu će, kako doznajem, biti i dokumenti iz arhiva kardinala Tisseranda (državnog tajnika Svete Stolice za vrijeme Drogoga svjetskog rata), arhiva Srpske pravoslavne crkve, kao i arhiva Postulature bl. A. Stepinca, koju vodi mons. Juraj Batelja.

Naravno, veliko je pitanje koliko je papa Franjo upućen u naše domaće prilike i koliko mu je

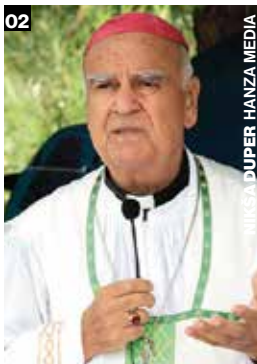

01

GORAN MEHEK HANZA MEDIA

"TRI SUĐENJA"
Prvo ga je osudila Titova vlast, zatim su ga ocrnjivali srpski nacionalisti, pa Komisiju pape Franje dio vjernika doživljava kao treće suđenje

02

DUPPER HANZA MEDIA

03

HRVOJE KUŠIK HANZA MEDIA

04

VOJKO BAŠIĆ HANZA MEDIA

05

TOMISLAV KRIŠTO HANZA MEDIA

PAPINA MJEŠOVITA KOMISIJA ZA STEPINCA
S hrvatske strane u komisiji su kardinal Josip Bozanić (1), mons. Ratko Perić (2), mons. Antun Škvorčević (3) te dr. Jure Krišto (4) i dr. Mario Jareb (5). Predstavnici Srpske pravoslavne crkve među ostalima su mitropolit zagrebačko-ljubljanski dr. Porfirije (6) i mitropolit crnogorsko-primorski dr. Amfilohije (7). Komisija bi trebala završiti rad potkraj 2017.

06

SANDRA ŠIMUNOVIĆ HANZA MEDIA

07

DANIJEL SOLDO HANZA MEDIA

"JA MISLIM DA OVAJ PAPA NEĆE PRESJEĆI, ON ĆE TO ODUGOVLAČITI. PREUZEO JE NA SEBE DOSTA RIŠKANTAN POTEZ, STVARI SU SE JAKO ZAOŠTRILE, I SAD - ŠTO GOD ODLUČI, IZAZVAT ĆE VRAGA. MISLIM DA JE SVE VIŠE SVJESTAN TOGA", KAŽE NAŠ SUGOVORNIK IZ VATIKANA

poznat slučaj Alojzija Stepinca. Neki moji sugovornici uvjeravaju me da bi o Stepincu on morao nešto više znati, jer da su mu o njemu detaljno govorili pripadnici naše dijaspora u Buenos Airesu, još dok je tamo bio nadbiskup. Jedan od hrvatskih franjevaca u Buenos Airesu (Berislav Ostojić) bio je čak i Bergogliov ispovjednik. Osim toga, u Buenos Airesu postoji Kulturni centar koji nosi ime po Stepincu, a u njemu je Bergoglio kao nadbiskup služio misu.

"PAPA NIJE UPUĆEN" A ima tu i još nešto. Papa Franjo je kardinalu Angelu Amatu, pročelniku Kongregacije

BONO ZVONIMIR ŠAGI
Uvjeran sam u Stepinčevu kanonizaciju, ali papa Franjo može sa svojom odlukom otežati "unedogled"

DRAGAN MATIĆ HANZA MEDIA

za kauzu svetih, jednom ispričao anegdotu kako je kao mladi svećenik u Buenos Airesu, gdje se družio s Hrvatima, vidio zapisnike sa Stepinčeva saslušanja iz 1946., na koja je Stepinac uz svoj potpis dodavao dva slova: *cf - coactus feci* (tj. "učinio pod prisilom"), a Amato je onda tu anegdotu prepričao na svojoj propovijedi na Stepinčevu 2014., na kojoj je praktički najavio početak procesa Stepinčeve kanonizacije. U tom se trenutku činilo da sve ide kao podmazano (s hrvatske, tj. katoličke točke gledišta), no ubrzo nakon toga, već u travnju 2014., dogodio se *salto mortale*, u vidu pisma patrijarha SPC Irineja papi Franji (i Franjine odluke, ubrzo nakon toga, da započeti proces kanonizacije obustavi).

Jedan moj dobar znanac, koji zadnjih nekoliko mjeseci studiozno istražuje slučaj

Alojzija Stepinca (i to još od 30-ih, kad je postao nadbiskup-koadjutor, a onda i nadbiskup u Zagrebačkoj nadbiskupiji), kazao mi je da je glavna mana pape Franje što ne poznaje naš tzv. balkanski mentalitet (kao što mu je općenito, kao Južnoamerikancu, nedovoljno poznata povijest cijeloga europskog kontinenta). Ovako mi je rekao:

- Papa Franjo je divan čovjek, ali se upustio u nešto u što nije dovoljno upućen. Meni je njega žao, što on to ne shvaća. On ima dobre namjere, ali mu nitko nije rekao da su Hrvati i Srbi dva vrlo specifična naroda koji su se žestoko sukobljavali kroz cijelu povijest. Htio bi pomiriti Srbe i Hrvate i misli da se taj problem može riješiti dogovorom - da se oni nađu na pola puta, da se jednom zauvijek kaže što je istina a što propaganda. Ali to će vrlo teško ići jer će svatko ostati ukopan u svojoj busiji, i od toga vjerojatno neće biti ništa. Papi Franji to sigurno ide na živce, on ne može shvatiti ta cjepidlačenja. Ali to je bitka između dva svijeta, dva svjetonazora, dva kulturno-civilizacijska kruga ili podneblja, što on ne može dovoljno razumjeti jer nikada nije bio među tim narodima. Tako da i ja procjenjujem da on na kraju neće izreći

PISMO PROTIV STEPINCA
Patrijarh SPC-a Irinej 30. travnja 2014. poslao je papi Franji pismo u kojem ga moli da se kanonizacija kardinala Stepinca skine s dnevnog reda. Papa je odgovorio tako što je osnovao zajedničku komisiju

PEĐA MILOŠAVLJEVIĆ HANZA MEDIA

kardinal Bozanić, u svojoj homiliji na Trsatu 30. kolovoza 2015.

- To što je papa Franjo patrijarhu Irineju odgovorio pozitivno - napominje jedan od mojih sugovornika - i što je predložio osnivanje Mješovite komisije koja bi trebala ispitati cijeli Stepinčev slučaj, to je bila isključivo papina ponuda. On je sam tako odlučio. Ekumenizam je za njega očigledno prioritet. Sprijateljio se s carigradskim patrijarhom Bartolomejom I., a mislim da je to i poruka Ruskoj pravoslavnoj Crkvi - da je on spreman zbog ekumenizma učiniti neke ustupke. Ali ne vjerujem da je Ruska pravoslavna Crkva u to izravno umiješana...

Bivši veleposlanik RH pri Svetoj Stolici Filip Vučak rekao mi je, u našem nedavnom razgovoru u Zagrebu, da je tijekom svog oproštajnog posjeta u listopadu 2015. upoznao papu Franju s reakcijama u Hrvatskoj na zastoju u kanonizaciji kardinala Stepinca, kao i s mogućom zloupotrebom njegove velikodušnosti oko osnivanja Mješovitog povjerenstva. Pritom ga je upozorio da bi na kraju moglo doći do pogoršanja, a ne do poboljšanja odnosa između katolika i pravoslavnih, pa i između Hrvatske i Srbije, što je papa upravo osnivanjem toga povjerenstva htio izbjeći.

- Papa Franjo nema neposredno iskustvo europske povijesti 20. stoljeća - ističe Vučak - i na Europu općenito gleda s puno skepse, pa ne čudi što je katkad uspoređuje sa staricom koju bi trebalo pomladiti. Za razliku od svog prethodnika Ivana Pavla II., Franjo posvećuje manje pozornosti katolicima u bivšim komunističkim zemljama, pa ni Hrvatska u tome nije izuzetak.

TREĆE "SUĐENJE" STEPINCU Želio bih sada u nekoliko riječi pojasniti što Stepinac *doista* znači u hrvatskoj (kao i zajedničkoj, hrvatsko-srpskoj) povijesti i zašto je ova priča, najprije o kanonizaciji Stepinca, a onda i njezinoj odgođi ili zaustavljanju, toliko komplicirana, prijeporna, pa i škakljiva. Radi se o tome da je Stepinac, s jedne strane, ključ za razumijevanje novije (druga polovica 20. stoljeća) hrvatske povijesti, dok je s druge strane on istodobno i ključ za razumijevanje biti hrvatsko-srpskog (srpsko-hrvatskog) sukoba za vrijeme postojanja (prve i druge) Jugoslavije.

Ovo što je papa Franjo sada pokrenuo - mislim na osnivanje Mješovitog povjerenstva - to je treće po redu preispitivanje lika i djela nadbiskupa Alojzija Stepinca. Ili treće suđenje Stepincu - možemo to i tako reći.

Prvo je suđenje bilo ono formalno, na pravome sudu, u Zagrebu, u jesen 1946. Za

"PAPI NIJE STALO DA IZAZIVA DALJE KONFRONTACIJE, ON ĆE VJEROJATNO ODGODITI STEPINČEVU KANONIZACIJU. A ŠTO SE MJEŠOVITE KOMISIJE TIČE, TU ZAJEDNIČKIH STAVOVA NEĆE BITI", KAŽE DR. MAŠTRUKO

USARAJEVU 2015.
Za posjeta Bosni i Hercegovini u lipnju 2015. papa Franjo pozvao je sva tri naroda na zajedništvo. Hrvatima katolicima nije se izravno obraćao, što dio vjernika smatra velikim propustom

BOŽIDAR VUKIČEVIĆ HANZA MEDIA

“PAPA SE UPUSTIO U NEŠTO U ŠTO NIJE DOVOLJNO UPUĆEN. IMA DOBRE NAMJERE, HTIO BI POMIRITI SRBE I HRVATE I MISLI DA SE TO MOŽE RIJEŠITI DOGOVOROM, ALI TO ĆE VRLO TEŠKO IĆI”, KAŽE NAŠ SUGOVORNIK, ISTRAŽIVAČ STEPINČEVE OSTAVŠTINE

njega je bio odgovoran Josip Broz Tito. On je Stepinca dao uhapsiti, on mu je (preko javnog tužitelja NRH Jakova Blaževića) i sudio, on mu je i presudio. Bilo je to suđenje Stepincu s Titovim potpisom.

Bilo je to, međutim, suđenje “s greškom”. I to iz dva razloga. Prvo, Stepincu se sudilo zbog navodnog kolaboracionizma s ustaškim i nacističkim režimom u NDH, a zapravo je to bila odmazda Titova režima zbog *Pastirskog pisma* iz rujna 1945., u kojem je Stepinac Titu praktički objavio “rat” zbog započetog trenda ateizacije u novoj, socijalističkoj jugoslavenskoj državi.

A drugo, Stepinac nije pristao na *deal* koji mu je Tito ponudio, u njihovu razgovoru na Tuškancu 4. lipnja 1945. (na tom je sastan-

ku bio nazočan i Vladimir Bakarić). Tito je od Stepinca zatražio da Katolička Crkva u Hrvatskoj bude više nacionalna i da više zastupa nacionalne interese (tj. da ne bude u svemu podložna Vatikanu), ali Stepinac na to nije htio pristati. Jedna stvar, međutim, tu nije dovoljno jasna (čak ni danas).

U službenim crkvenim redovima taj je razgovor interpretiran - a takvo je i danas službeno tumačenje Crkve - da je Tito od Stepinca zatražio da Katoličku Crkvu u Hrvatskoj u potpunosti odvoji od Vatikana, pa da ona bude vrlo slična ili čak istovjetna autokefalnoj Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Neki kritički orijentirani povjesničari, međutim, smatraju da je takvo tumačenje Crkve prenapuhano i mitologizirano. Jugoslaven-

SASTANAK KOMISIJE U POŽEGI U TRAVNJU BIT ĆE OSOBITO VAŽAN JER ĆE SE NA NJEMU PRVI PUT RAZMATRATI I NEKI DOKUMENTI PAPE PIJA XII., KOJE SU ZATRAŽILI SRPSKI (PRAVOSLAVNI) ČLANOVI KOMISIJE

ski povjesničar (cmogorskoga podrijetla) Branko Petranović je u svojoj (postumno objavljenoj) knjizi “Jugoslavija na razmeđu (1945-1950)” napisao da “naknadno iznošeni stavovi da je Tito nudio zagrebačkom nadbiskupu odvajanje Katoličke crkve od Vatikana izgledaju nam malo prihvatljivi” odnosno da se “zahtev za većim stepenom nacionalnosti i samostalnosti Katoličke crkve ne može (...) podvesti pod odvajanje”.

I sam mons. Vladimir Stanković, nekadašnji ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu (od 1969. do 1999.), rekao mi je, u jednome našem razgovoru iz 2008., da još nije posve razjašnjeno (pa da samim time ni njemu nije dokraja jasno) do koje je mjere Tito 1945. doista tražio od Stepinca da Katoličku Crkvu u Hrvatskoj distancira ili osamostali od Vatikana.

KARDINALOV ZAPIS O TITU Po onome što je meni poznato, prava istina o tom “misteriju” leži u autentičnim Stepinčevim vlastoručno napisanim bilješkama o njegovu razgovoru s Titom (na 17 stranica), koje su pohranjene u arhivu na zagrebačkom Kaptolu (i koje su nedostupne istraživačima, običnim smrtnicima). Na temelju tih bilježaka Stepinac je 1945. napisao izvještaj papi Piju XII. (koji je u Vatikan otišao diplomatskim kanalom preko britanskog konzula).

Drugo “sudenje” Stepincu (ovaj put pod navodnicima) dogodilo se 70-ih i 80-ih, a njegov glavni akter ovaj put nije bio Josip Broz Tito nego srpska nacionalna/nacionalistička inteligencija, povezana sa Srpskom pravoslavnom crkvom. Bila je to (u biti posve iracionalna) reakcija srpskih nacionalnih stratega i ideologa na tadašnje političke trendove i kretanja u Jugoslaviji i u svijetu, koje su oni doživjeli i protumačili kao definitivni slom svojih ideala o zajedničkoj jugoslavenskoj državi (i onoj iz 1918. i onoj iz 1945.). Tih je godina Katolička Crkva u Hrvatskoj pobjedonosno “gurala” svoj brižljivo isplanirani jubilejski pokret *Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata* (1975.-1984.), dok je na čelo Svete Stolice došao (u listopadu 1978.) Poljak Karol Wojtyła, koji je vrlo brzo, u tajnom (neformalnom) savezništvu s Amerikancima, krenuo u projekt rušenja komunizma u Istočnoj Europi i svijetu.

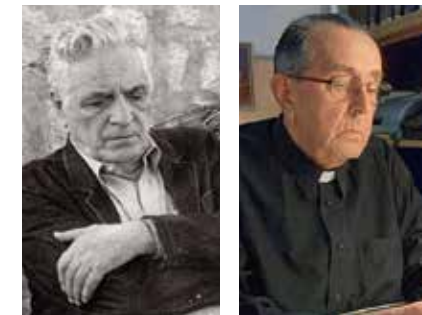
Karakterističan (a po mnogo čemu i najekstremniji) primjer tog, srpskonacionalističkog obračuna sa Stepincem bio je pamflet beogradskog intelektualca Živorada Žike Stojkovića (“desne ruke” Dobrice Ćosića u njihovu zajedničkom klanu “siminovci”, inače starijeg brata slavnog srpskog glumca Danila Bate Stojkovića) “Putevi razrešenja i razuma”, napisanog u rujnu 1979. u sklopu polemike što ju je beogradsko *Pravoslavlje* tih dana vodilo sa zagrebačkim *Glasom Koncila* (hrvatsku, tj. katoličku stranu u toj polemici držao je glavni urednik GK Živko Kustić). Stojković je u tom tekstu praktički objavio rat Hrvatima i Katoličkoj Crkvi u Hrvatskoj, a najviše se okomio na Stepinca, kojega je optužio zbog njegovih kontakata i razgovora s Pavelićem, zbog same činjenice što ga je papa Pio XII. imenovao vojnim vikarom za hrvatsku vojsku (“čijim su oružanim snagama pokolji Srba upravo tada bili glavni ‘vojni’ zadatak” - kako je napisao), zbog toga što je, navodno, otimao pravoslavne crkve SPC-u i davao ih na korištenje pojedinim redovima Katoličke Crkve itd.

ISPRIKA U JASENOVCU Taj je Stojkovićev tekst bio 10 ili 20 puta žešći od Memoranduma SANU iz 1986., ali se o njemu nikada nije pavela javna rasprava jer je, zapravo, ostao nepoznat javnosti, budući da je njegovo objavljivanje u *Pravoslavlju* u zadnji čas stopirao tadašnji patrijarh German. Objavio ga je, mnogo godina kasnije (početkom 2000-ih), akademik SANU (i Stojkovićev prijatelj) Dejan Medaković, u jednome svom dnevniku. Taj se pamflet, kao i neki drugi istupi srpskih nacionalista u tom razdoblju, u biti svodio na zahtjev ili poruku (ili čak ultimatum) Hrvatima i Katoličkoj Crkvi u Hrvatskoj da prije (pretpostavljeno) unutarjugoslavenskog razlaza “treba obračunati NDH”, odnosno da se Katolička Crkva u Hrvatskoj mora Srbima javno ispričati (i to u Jasenovcu) zbog ustaških zločina počinjenih nad njima, Srbima, u Drugom svjetskom ratu.

To jest, da taj pokajnički čin trebaju izvršiti prvi biskup Crkve u Hrvata Franjo Kuharić i papa Ivan Pavao II. - ovaj drugi čim prvi put dođe u Hrvatsku, odnosno Jugoslaviju. Dakle, upravo njih dvojica, kao predstavnici Katoličke Crkve, a ne netko tko je na čelu države (SFRJ ili SRH).

U početku je to bio stav uže skupine srpskih nacionalnih stratega okupljenih oko Dobrice Ćosića i u Srpskoj pravoslavnoj crkvi (poveznica između te dvije skupine bio je upravo Žika Stojković), no nakon Titove smrti - kada je postajalo sve jasnije da SFR Jugoslavija ulazi u (pred)smrtnu agoniju - tu su platformu (implicitno) usvojile i službene jugoslavenske vlasti. Konkretno, Predsjedništvo SFRJ kao kolektivni organ upravljanja SFR Jugoslavijom, koje je u prosincu 1983. suptilnom diplomatskom akcijom spriječilo u hrvatskoj katoličkoj javnosti već gromoglasno najavljen dolazak pape

“PAPA FRANJO NE MOŽE DOVOLJNO RAZUMJETI ODNOS IZMEĐU HRVATA I SRBA JER NIKADA NIJE BIO MEĐU TIM NARODIMA. TO JE BITKA IZMEĐU DVA SVIJETA, DVA SVJETONAZORA, DVA KULTURNO-CIVILIZACIJSKA KRUGA”

NAPAD IZ BEOGRADA
U pamfletu iz 1979. “Putevi razrešenja i razuma” istaknuti srpski nacionalist Žika Stojković praktički je objavio rat Katoličkoj Crkvi i optužio Stepinca kao “vojnog vikara u NDH”. Na njegove napade polemički je uzvratilo Živko Kustić u *Glasu Koncila*

Ivana Pavla II. na Nacionalni euharistijski kongres u Mariji Bistrici, u rujnu 1984.

Wojtyła je u Vatikan iz Beograda odaslan tzv. *non paper*, u kojem mu je bilo poručeno da će, ako dođe u Hrvatsku, morati otići i u Jasenovac i obaviti ono što Srbi, odnosno SPC, od njega traže.

U svojoj studiji “Rat za nacionalne države”, objavljenoj 1996. u knjizi “Srpska strana rata” (urednik Nebojša Popov), srpska sociologinja Vesna Pešić je dominantnu srpsku nacionalnu/nacionalističku poziciju u SR Srbiji u tom vremenu nazvala “resantimanskom” (po francuskoj riječi “ressentiment”). To jest, bujajući nacionalizam u Srbiji okarakterizirala je “resantimanskim”. Riječ je o vrlo zanimljivom pojmu (mislim da ga je prvi put upotrijebio francuski filozof Gilles Deleuze u svom spisu “Nietzsche i filozofija”) koji bismo, u ovome kontekstu, najjednostavnije mogli prevesti kao “zlopamćenje”. Dakle, kao neki zbir osjećaja inferiornosti, zavisti, mržnje i prizivanja osvete za nešto što je u prošlosti učinjeno (ili se smatra ili pretpostavlja da je učinjeno). Srbi (pravoslavni) su Hrvatima

U STOJKOVIĆEVU NACIONALISTIČKOM PAMFLETU IZ 1979. KAŽE SE DA SE KATOLIČKA CRKVA MORA SRBIMA JAVNO ISPRIČATI, I TO U JASENOVCU, ZBOG USTAŠKIH ZLOČINA, A DA POKAJNIČKI ČIN TREBAJU IZVRŠITI KUHARIĆ I PAPA IVAN PAVAO II.

(katolicima) zlopamtili za učinjeno u NDH, u Drugome svjetskom ratu.

KULTURA “ZLOPAMĆENJA” Vesna Pešić je taj, resantimanski nacionalizam u SR Srbiji definirala ovim riječima:

“Od osamdesetih godina započinje ekspresija srpskog resantimana koji se ogledao u uvrijeđenosti i zloćudnom bijesu zbog nestajanja Jugoslavije i razočaranjem u nju zbog ‘neiskrene i lažljive braće’. Izvor resantimana je frustracija zbog izgubljene države, koja se prevazilazila utopijom o velikoj srpskoj državi koja će ostvariti san (jednog već žrtvovan za Jugoslaviju) o zajedničkom životu Srba u jednoj državi. Otuda i kontradiktorne zamisli o srpskoj državi - snažna jugoslavenska federacija (javno) i velika Srbija (tajno).”

Zanimljivo je da je pojam resantimana (u ovome, srpsko/pravoslavnom kontekstu) bio poznat i zagrebačkom nadbiskupu Franji Kuhariću. Kad je 8. rujna 1983. primio u Zagrebu predsjednika SR Njemačke Karla Carstensa (tj. ovaj je primio njega, u Banskim dvorima), rekao mu je, uz ostalo (znamo za taj razgovor zahvaljujući Službi državne sigurnosti RSUP-a SRH, koja ga/ih je tajno prisluškiivala i o tome napisala izvještaj):

“... Nadbiskup zagrebački Stepinac je javno branio prava Židova, Srba, pravoslavnih... i protiv svakoga nasilja. Međutim, Pravoslavna crkva nosi uvijek taj neki resonnement (= odjek) da bi Katolička Crkva morala javno se kajati zbog onoga što je za vrijeme rata učinjeno. Mi smatramo da bi to bilo protiv povijesne istine i pravednosti. Prema tome, ekumenizam mora respektirati i pravednost i istinu.”

Provjerio sam kod najmeritornijih: taj je Kuharićev razgovor skidala s magnetofonske vrpce osoba, daktilografkinja u SDS-u, koja nije znala francuski (znala je vrlo dobro engleski i, mislim, njemački) pa je Kuharićev pojam “resantiman” u transkriptu označila nekom drugom, u biti nepostojećom francuskom riječju (pravilno bi bilo napisati “raisonnement”, ako već nije “ressentiment”, ali ja sam uvjeren da je Kuharić mislio na ovo drugo).

Po mome dubokom uvjerenju, današnje vodstvo Katoličke Crkve u Hrvatskoj griješi kad na najnovije resantimanski motivirane napade i optužbe protiv Crkve i Stepinca, koje dolaze iz redova srpskih nacionalista, odgovara (tj. pokušava parirati) nizanjem posve racionalnih argumenata ili činjenica (nabrajajući, previše iscr-

FILIP VUČAK
Bivši veleposlanik RH pri Svetoj Stolici upoznao je papu Franju s reakcijama u Hrvatskoj na zastoj u kanonizaciji Stepinca i upozorio ga da bi moglo doći do pogoršanja odnosa između katolika i pravoslavnih

TOMISLAV KRIŠTO HANZA MEDIA

pno, što je sve Stepinac u Drugom svjetskom ratu radio ili nije radio), umjesto da upozori - kao što je to učinio Kuharić u razgovoru s Carstensom 1983. - na iracionalnu (psihološku) stranu ili pozadinu njihovih nastojanja.

ZAUSTAVITI KANONIZACIJU Ovo najnovije, treće "sudenje" Stepincu - kao što imamo prilike vidjeti - vodi Mješovita katoličko-pravoslavna komisija, koju je potkraj 2014. osnovao papa Franjo nakon intervencije (pisma) vrha Srpske pravoslavne crkve. U odnosu na prethodna dva, ono je ipak slučaj za sebe, ali se ne može promatrati ni posve izolirano od njih (u neku ruku ono je njihov logičan nastavak). Njegova je glavna specifičnost u tome što će se (vjerojatno konačan) sud o Stepincu ovaj put pokušati donijeti na temelju pomnog, višemjesečnog proučavanja svih relevantnih (a dostupnih) historiografskih dokumenata prvoga reda, uključujući i one koji su dosad bili pod debelim ključem u vatikanskom arhivu (tako da bi to trebala biti i svojevrsna poslastica za historiografe). Ali, isto tako, i u tome što su u taj proces prvi put uključeni (uz posredovanje dominikanca Bernarda Ardure, predsjednika Papinskog vijeća za povijest, kojemu je Bergoglio osobno povjerio taj zadatak) predstavnici i jedne (katoličke) i druge (pravoslavne) sukobljene strane.

Pritom uopće nije nebitan motiv zašto je patrijarh Irinej zatražio od pape Franje da zaustavi kanonizaciju bl. Stepinca. Usudio bih se reći ovo: srpski patrijarh to možda, ili vjerojatno, ne bi učinio da Katolička Crkva u Hrvatskoj od kanonizacije Stepinca godinama nije radila spektakl (s mnogo euforije i trijumfalističkih tonova i akcenata) i da se uz tu kanonizaciju nije - ali ne u crkvenim redovima, nego u istupima nekih hrvatskih intelektualaca i povjesničara revizionista - pokušavalo provući neoustaštvo.

Nije slučajno bivši veleposlanik RH pri Svetoj Stolici Filip Vučak u svom predavanju "Kanonizacija kardinala Stepinca iz vatikanske perspektive", održanom na Hrvatskom katoličkom sveučilištu 21. travnja 2016., istaknuo da "pretjerano isticanje

"PAPA FRANJO NEMA NEPOSREDNO ISKUSTVO EUROPSKE POVIJESTI 20. STOLJEĆA. ZA RAZLIKU OD IVANA PAVLA II., ON POSVEĆUJE MANJE POZORNOSTI KATOLICIMA U BIVŠIM KOMUNISTIČKIM ZEMLJAMA, PA NI HRVATSKA NIJE IZUZETAK", KAŽE VUČAK

kardinala Stepinca kao simbola hrvatskog otpora komunizmu, čija će kanonizacija skinuti ljagu s hrvatskog naroda, u postojećim okolnostima u Vatikanu možda i nije najsretniji (politički) argument" - čemu je još pridodao da "ovo više nije vrijeme poljskog pape, a na čelu Crkve nalazi se papa koji nema ni posredno iskustvo nacizma ni komunizma, a bogme ni Europe".

STEPINAC PROTIV NACIZMA Jedan od mojih sugovornika iznio mi je vrlo zanimljiv podatak o sudjelovanju Alojzija Stepinca u radu na tzv. zatajenoj enciklici pape Pija XI. "Humani generis unitas" ("Jedinstvo ljudskog roda"), kojom je taj papa - svjetovnim imenom Ambrogio Damiano Achille Ratti - u predvečerje Drugoga svjet-

PITANJE JE BI LI UOPĆE PATRIJARH IRINEJ ZATRAŽIO OD PAPE DA ZAUSTAVI KANONIZACIJU DA CRKVA U HRVATSKOJ OD KANONIZACIJE GODINAMA NIJE RADILA SPEKTAKL Š MNOGO TRIJUMFALISTIČKIH TONOVA I EUFORIJE

skog rata želio osuditi nacizam i rasistički motivirane napade na židovski narod.

Negdje potkraj 1938., već pri kraju svojega pontifikata, Pio XI. zamolio je američkog isusovca francuskog podrijetla Johna LaFargea da mu pripremi radnu verziju dotične enciklike, pri čemu ga je obvezao da u fazi istraživanja obide, među ostalima, i zagrebačkoga nadbiskupa Stepinca koji je tada upravo bio otvorio Caritas radi prihvaćanja židovskih izbjeglica koji su iz Trećeg Rajha stizali u Zagreb i druge gradove Kraljevine Jugoslavije. LaFarge je izvršio zadatak i sastao se sa Stepincem, a koliko je Stepinac jasno izrazio svoje protivljenje rasizmu i nacionalističkom ludilu kakvo je širio Hitler - ističe moj sugovornik - vidi se iz LaFargeovih memoara objavljenih 1954. u SAD-u, u kojima taj američki isusovac binanim riječima hvali proroštvo nadbiskupa Stepinca. Nažalost, papa Pio XI. preminuo je nekoliko dana prije planiranog datuma za objavu enciklike, a Pio XII. taj je tekst odlučio ne objaviti. Devedesetih godina jedan belgijski i jedan švicarski istraživač otkrili su tekst enciklike i rekonstruirali njezin put, a enciklika je nakon toga objavljena i u hrvatskom prijevodu, u izdanju zagrebačke kuće "Zoro".

Moj se sugovornik, međutim, pita zašto nadbiskup Stepinac, koji je 1938. u razgovoru s LaFargeom jasno i nedvosmisleno osudio rasizam i nacionalsocijalizam, nije bio na visini zadatka 1941., kada je eksplicitna osuda nacizma i ustaštva iz njegovih usta (uglavnom) izostala. Ali ono što je propustio učiniti 1941. Stepinac je učinio u listopadu 1943., na svetkovini Krista Kralja ispred zagrebačke katedrale, kada je, po riječima mog sugovornika, održao hrabru propovijed protiv rasizma u kojoj su se mogle prepoznati i neke rečenice iz enciklike pape Pija XI. "Humani generis unitas".

IZMIŠLJENI DOKUMENTI Završit ću ovaj tekst riječima koje mi je izrekao pater Bono Zvonimir Šagi za našeg nedavnog susreta i razgovora u Varaždinu:

- Stepinac je za nas svet, bez obzira na to da li ga proglasili svetim. Za mene je on svet - i točka. Tu nikakva komisija ne može donijeti nikakva rješenja. Mi, Stepinčevi suvremenici, znamo kakav je on bio. On nije bio po volji tadašnjih političara. On je bio jako protiv fašizma i nacizma bilo koje vrste, ali je bio za hrvatsku državu - i da nije bio za hrvatsku državu, to njemu ne bi bilo na čast! A Srbi izmišljaju dokumente, oni lažu. Mislim da se u SPC-u moraju pokajati za ono što govore, to je skup laži. A pritom zaboravljaju da su sudjelovali s Hitlerom za vrijeme Drugoga svjetskog rata i da su progonili Židove još i više nego Hrvati. Istina, pravednost i ljubav - to su kriteriji po kojima treba suditi o bilo kome, pa i o Stepincu. A kad imaš njih, onda imaš i slobodu, onda si slobodan.

KRAJ

